

Verslagen van drie workshops tijdens de bijeenkomst Groenblauwe diensten in vogelvlucht op 14 juni 2007, georganiseerd door Landwerk

50 deelnemers

1. Workshop Diensten voor Landschap en Behoud van erfgoed

Inleider: Ingrid te Woorst, Gemeente Delfland

Voorzitter: Erik van Moorsel, Provincie Noord-Brabant (betrokken bij totstandkoming Catalogus Groenblauwe diensten)

Ingrid te Woorst is vanuit de gemeente betrokken bij groene diensten in Midden-Delfland, naar eigen zeggen 'een uniek landschap' aan de zuidvleugel van de Randstad. In het gebied wordt de laatste hand gelegd aan de reconstructie die dateert van 1977. Het gebied is onderdeel van een groenblauwe slinger, begrensd als provinciale EHS.

Na voltooiing van de reconstructie heeft elk gebied zijn eigen economische drager. De melkveehouderij is de grootste pijler onder het agrarische cultuurlandschap van Midden-Delfland. De sector staat echter onder druk door lagere melkprijzen, hogere kosten en hogere grondprijzen door de stedelijke druk. Het gebied wordt door de inwoners van dit stedelijk gebied hoog gewaardeerd. Uit onderzoek blijkt dat 97% Midden-Delfland open en groen wil houden.

Het doel van de gemeente is dan ook het behoud van het agrarisch cultuurlandschap en het versterken van de relatie stad-land.

Om dit te bereiken worden onder andere groene diensten vergoed. De beloning gebeurt aan de hand van een puntensysteem, ontwikkeld door Paul Terwan e.a.. Voorbeelden van deze groene diensten zijn maatregelen ten behoeve van natuur (bijvoorbeeld weidevogels), voor onderhoud van landschapselementen, voor onderhoud van cultuurhistorische elementen en voor activiteiten op het gebied van educatie en recreatie.

Het geld komt uit het rendement uit het hoofdvermogen.

De uitvoering van de vergoeding wordt gedaan door agrarische natuurvereniging Vockestaert, die als intermediair optreedt tussen overheid en agrariërs.

Erik van Moorsel stelde in zijn algemene inleiding dat groenblauwe diensten moeten ontstaan vanuit de vraagkant. In Midden-Delfland is echter de vraag zelf gecreëerd.

Te Woorst: 'De doelstelling is zelf bedacht. We moesten onszelf vermarkten. We hebben zelf de vraag gecreëerd.'

De kwestie van vraag en aanbod blijkt vaker een lastig punt. Een medewerker van de provincie Groningen schetst het probleem in haar provincie, waar veel ruimte is, met veel specifieke landschapselementen die men graag in stand houdt. De vraag naar uitloopgebieden voor stedelijke bevolking is echter gering.

'Wij hebben gekozen voor een soort rood-voor-groenconstructie, waarbij de verrommelde polder wordt opgeofferd. Bij ontwikkeling van rood moet men ook zorgen voor onderhoud van resterende groen.'

Een bijzonderheid in dit gebied is ook de organisatie van het geheel. De uitvoering van Programma Beheer ligt bij de agrarische natuurvereniging. Deze maakt het tot een succes. Dit vraagt echter wel om professionalisering van een dergelijke vereniging. Dat is iets waar je op moet letten als je een regeling ontwikkelt: wie geef je de verantwoordelijkheid. En hoe maak je mensen er enthousiast voor. In Midden-Delfland werken we met een veldcoördinator, die bij de mensen thuis komt. Dat werkt heel goed.'

Deelnemers aan de workshop beklagen zich over het feit dat het belonen van diensten door agrariërs, ondanks de mogelijkheden van de catalogus, beperkt wordt gehouden door een maximaal bedrag dat betaald mag worden. 'Terwijl er vanuit de gemeente wel veel geld mag naar zoiets als een stadion', zegt een van de deelnemers. 'Maar, zo laat Erik van Moorsel weten, als je het aan een particulier geeft, is dat geen staatssteun. Dat betekent dat de catalogus niet van toepassing is. Particulieren mogen 150 duizend per drie jaar ontvangen, voor boeren is dat drieduizend per jaar.'

De staatssteuntoets kan zo dus omzeild worden. In de workshop wordt daarom niet alleen gesproken over wat de catalogus mogelijk maakt, maar ook over hoe men deze juist links kan laten liggen. Dat blijkt in sommige gevallen eenvoudiger te zijn dan een groenblauwe

regeling op te zetten. Zo vraagt een vertegenwoordiger van DLG zich af wat hij kan met het vraag van de gemeente Emmen, die het groen in de gemeente wil laten beheren door boeren. Wat voor regeling moet hij daarvoor opzetten? Ook dit blijkt een geval waarbij de catalogus niet van toepassing is. 'Het groen is eigendom van de overheid, onderhoud daarvan door boeren is dus geen dienst, maar loonwerk', zegt Van Moorsel. 'Daar gelden dus geen beperkingen, afgezien van de normale aanbestedingsregels. Dat kan zelf bij landschapselementen. Er geldt wel altijd: er moet sprake zijn van marktwerking. Dat kan dan wel betekenen dat je agrariërs teleur moet stellen en dat aanleg en onderhoud duurder uitvallen en misschien komen op de plek waar je die wil. Dus het beperkt je in je beleid.' Een van de deelnemers denkt aan natuurvriendelijke oevers in het kader van de Kaderrichtlijn Water. 'Soms maakt het niet waar deze precies komen, dus kun je dat gewoon aanbesteden', aldus Van Moorsel.

2. Workshop Groenblauwe Diensten in het Waterbeheer

*Inleiding door Casper Lambregts (waterschap Brabantse Delta, afdeling vergunningen)
Voorzitter Wim Dijkman (provincie Utrecht)*

In 2002 ging project Actief Randenbeheer Brabant van start, met een aanvankelijke looptijd van drie jaar en een verlenging van twee jaar. De doelstelling was kwaliteitsverbetering van het oppervlaktewater te realiseren. Het project kreeg een vervolg met Actief Randenbeheer Brabant II, looptijd 2007-2013.

2002-2006 Het aantal agrarische deelnemers in heel Brabant lag tijdens project I op 625 die gezamenlijk 1251km aan bufferstroken langs waterkanten beheerden. Actief randenbeheer hield in: niet mesten of spuiten tot 2m uit de rand op graslandpercelen en 3,5 op bouwlandpercelen, met in het laatste geval de verplichting om ter verschraling buffergewassen te telen en af te voeren. Om voldoende draagvlak bij agrariërs te creëren werd de regeling ontwikkeld in nauwe samenwerking met ZLTO, die de projectleiding in handen had en voor 12% in de financiering participeerde. 40% werd uit EU-middelen gefinancierd, 25% door de Provincie, 22% door de Brabantse waterschappen en 1% door de drinkwaterbedrijven. Het gehele project kostte 2,2 miljoen euro. De Graslandvergoeding was 0,15 euro per strekkende meter rand en de bouwlandvergoeding was 0,50 euro per strekkende meter rand. Conclusie in 2006 was dat het project met name effect had gehad op de directe emissie van nutriënten en bestrijdingsmiddelen (drift, afspoeling, meemesten) en minder effect op de uitspoeling van nutriënten in oppervlakte- en grondwater.

2007-2013 Voor project II is de duur van de overeenkomsten zes jaar. Ook is besloten zowel doelstelling als financieringsbasis te verbreden. Aan de oorspronkelijke doelstelling 'verbetering van waterkwaliteit' is 'vergroting van de agrobiodiversiteit' toegevoegd. Een ander verschil met de proefperiode is verbreding van de bufferstroken tot 4m op zowel gras- als bouwland. De begroting voor het nieuwe project bedraagt 10 miljoen Euro. De projectpartners ZLTO/NCB Ontwikkeling, de Provincie (Stimuleringskader Groenblauwe Diensten) en de vier Brabantse waterschappen dragen samen de helft van de kosten. De overige 50% is een bijdrage vanuit ILG. De Provincie fungeert als subsidieverstrekker en het waterschap als veldcoördinator (aanspreekpunt voor boeren en controleur doelstellingen). De Staatssteuntoets verloopt via het Stimuleringskader. Het Vergoedingenniveau ligt op circa 60% van de norm uit de catalogus. Voorlopig aantal deelnemers is 335 met 780 km akkerrand. Belangrijke reden voor de tot op heden relatief geringe deelname is dat de ILG-bijdrage lange tijd onzeker is geweest. Daardoor kon de regeling pas laat worden opgesteld.

Randenbeheer als groenblauwe dienst heeft volgens de inleider als belangrijkste voordelen dat het in te passen is in een provinciaal kader en dat het te toetsen is aan de Catalogus Groenblauwe Diensten. Nadeel is dat extra afspraken gemaakt moeten worden over het gebiedscontract, het budget en de taakverdeling. Ook de geringere flexibiliteit is een nadeel. Niet langer is één partij (het waterschap) verantwoordelijk. Overigens laat niet iedere vorm van beheer zich onderbrengen in een constructie van groenblauwe diensten. Onderhoud aan waterlopen blijven de Brabantse waterschappen bijvoorbeeld zelf doen. Uitbesteden via groenblauwe diensten brengt teveel risico's met zich mee.

Op de vraag of het verantwoord is dat met groenblauwe diensten de vervuiler wordt betaald in plaats van dat hij moet betalen, is het antwoord: "We betalen voor het bovenwettelijke". Wat buiten geldende regelgeving valt, wordt gefinancierd. Anders moet de wetgever met aanvullende regels komen.

Welke mogelijkheden biedt de Kaderrichtlijn Water (core-business waterschappen)?
KRW biedt beperkte mogelijkheden. Wat in het KRW-proces gebeurt, is dat er normen worden gesteld. Natuurvriendelijke oevers aanleggen is een lange termijn-maatregel waar overheden zich aan committeren, niet de boeren. De resultaatverplichting ligt daarmee bij de vrager, niet bij de aanbieder. Terwijl de waterschappen voor realisatie van hun doelstelling wel afhankelijk zijn van de medewerking van agrariërs. Vraag blijft dus of deze dienst wel een goede manier is om KRW-doelstellingen te bereiken. Het afkopen van grondwater wordt niet altijd gezien als een aantrekkelijke maatregel omdat deze onomkeerbaar is.

Is het mogelijk diensten te stapelen?

Bijvoorbeeld akkerrandenbeheer in combinatie met een weidevogelpakket. Dit wordt lastig. Officieel moet er altijd sprake zijn van ruimtelijke scheiding. Je mag niet twee keer betalen voor één plek. Hier wordt tegen ingebracht dat de vraag zou moeten zijn: Wat doe je bovenop het gangbare beheer? Op basis daarvan zou je vergoedingen moeten vaststellen.

De catalogus stelt een vergoeding voor van 60%. Waarom niet 100%?

Verhoging zou de motivatie voor deelname versterken. Nu verschilt de vergoeding per provincie. Dit kan situaties opleveren (dat doet het al) waarin boeren wiens land zich uitstrekt over meerdere provincies, voor dezelfde dienst verschillende vergoedingen ontvangen. Niet alle aanwezigen zien dit als een probleem. Prijsdifferentiatie blijf je houden. Het pleidooi dat enkelen houden voor een nationaal coördinatiepunt wordt dan ook niet breed gedragen.

Individueel versus collectief: Wat doe je als je buurman niet wil?

Blauwe diensten zijn vooral effectief als ze collectief worden geleverd. Om weinig effectieve versnippering tegen te gaan, zou een waterschap daarom bijvoorbeeld kunnen vragen om minimaal 5 km aaneengesloten akkerrand en het aan de agrariërs zelf overlaten om het samen uit te zoeken. Als maar vier van de vijf betrokken boeren willen deelnemen houdt het in feite op. Afgezien van de aankoopoptie, lijkt marktwerking hier het meeste perspectief te bieden. Collectief aanbieden en individueel afrekenen is daarbij een mogelijkheid. Of: als je gaat koppelen, krijg je een hogere vergoeding.

3. Workshop Groenblauwe diensten nabij de stad

Inleiding Marianne van de Veen (provincie Gelderland)

Voorzitter: Rob Janmaat (Landwerk)

Marianne van de Veen van de provincie Gelderland leidt de workshop in met een toelichting op de ontwikkelingen in de Ooijpolder.

Het Landschapsontwikkelingsplan heeft hier een goede basis gelegd voor een gebiedsfonds. Bij dit fonds is het opmerkelijk dat de gemeente Nijmegen hier ook in participeert. De gemeente subsidieert dus buiten de gemeentegrens.

Een voorbeeld van een gesubsidieerde activiteit is het aanleggen van wandel- en ruiterspaden rond een camping. Het beheer ervan wordt ook vergoed. Er zijn nu 3 contracten afgesloten.

De provincie Gelderland buigt zich nu over de vraag hoe dit in een groter geheel een plaats kan krijgen. Waar en hoe worden middelen ingezet? In het coalitie-akkoord zijn hier middelen voor opgenomen. Hoeveel vrijheid krijgt de Ooijpolder in het afsluiten van contracten.

In de discussie blijkt dat het de vraag is waar het initiatief vandaan moet komen. De gemeente speelt hierin een hoofdrol. Deze kan worden geprikkeld door bijv. het aanbod van

een Agrarisch Natuurvereniging, of van een particulier aanbieden of een vraag uit de politiek.

Maar ook de provincie kan stimuleren. Zo heeft de provincie Noord-Brabant een stimuleringskader, in combinatie met voorlichtingsbijeenkomsten.

De gemeente heeft wel een uitvoeringsorganisatie nodig zoals een Agrarisch Natuurvereniging voor de contacten in het veld.

De initiatiefnemer kan ook buiten de overheid staan, zoals de Stichting Natura in de Ooijpolder. Dit vergroot tevens de kans op het verkrijgen van particulieren middelen voor een landschapsfonds. Al moet je je ook weer niet teveel voorstellen van de kansen op particuliere middelen.

De vraag waar je middelen moet inzetten is niet zo erg relevant, want "laat er eerst maar een wildgroei aan initiatieven ontstaan". De discussie over Nationale Landschappen of witte gebieden is dus niet zo interessant: willen we een wildgroei of juist alles inkaderen?